

DOI: <https://doi.org/10.61491/yk.16.2024.9399>

ერთი ასპექტი
ნოე ჟორდანიაშ პუბლიცისტობიდან

One Aspect of Noe Jordania's
Publicistic Work

მანანა ქაჯაია

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი
საქართველო, თბილისი

Manana Kajaia
Georgian Technical University
Georgia, Tbilisi

აბსტრაქტი

წარმოდგენილ ნაშრომში განხილულია ნოე ჟორდანიაშ მოსაზრება იმ პატარა, მაგრამ მეტად მნიშვნელოვან წერილზე, რომელიც ნიკო ნიკოლაძემ გამოაქვეყნა ჟურნალ „კვალში“ გიორგი წერეთლის გარდაცვალებასთან დაკავშირებით.

ნიკო ნიკოლაძის წერილს გამოეხმაურა ნოე ჟორდანია, ფსევდონიმით პ. პეტრიძე, რომელმაც დაწვრილებით განიხილა პუბლიკაცია. ოპონენტი არ იზიარებდა ცნობილი ქართველი ჟურნალისტის ნააზრევს და მიაჩნდა, რომ ნ. ნიკოლაძემ გ. წერეთლის შემოქმედება სათანადოდ ვერ წარმოაჩინა და მხოლოდ ვიწრო კუთხურ ჭრილში შეაფასა. ისიც აუცილებლად უნდა აღინიშნოს, რომ, მართალია, კონკრეტული წერილი დაიწუნა ნოე ჟორდანია, მაგრამ თვითონ ნიკო ნიკოლაძეს წარმოაჩენს ღირსეულ და მოსაბად პიროვნებად, რომელმაც 40 წელი უშუალოდ გაატარა ერისა და ქვეყნის სამსახურში.

ჩვენ ვერ დავეთანხმებით ნოე ჟორდანიაშ მოსაზრებას. ცნობილი ქართველი საზოგადო მოღვაწე და პუბლიცისტი ნიკო ნიკოლაძე შედარებით ლაკონურ, მაგრამ ფრიად სერიოზულსა და ობიექტურ შეფასებას აძლევს გიორგი წერეთლის შემოქმედებას, რომელიც მის თანამედროვეებს შორის ხშირად ურთიერთსაწინააღმდეგო მოსაზრებებს წარმოშობდა. აქვე აღსანიშნავია ისიც, რომ გ. წერეთლის თანამედროვე კრიტიკოსთაგან ყველაზე უფრო რეალურ და ობიექტურ დასკვნას სწორედ ნ. ნიკოლაძე იძლევა და, ამასთან, მისი მოსაზრებები ძალიან ახლოს დგას გ. წერეთლის დიდი თანამედროვის – აკაკი წერეთლის ნააზრევთან.

გიორგი წერეთლის მხატვრულ ნაწარმოებში ასახული „კუდაბზიკობა“, ანუ ე.წ. „შემოდგომის აზნაურთა“ ნიშნების მატარებელი პერსონაჟების კრიტიკულ-ლიტერატურული ანალიზი სწორედ ნიკო ნიკოლაძეს ეკუთვნის. როგორც ვიცით, მხატვრული სიტყვის სფეროში „კუდაბზიკობის“, როგორც სოციალურ-ისტორიული და ფსიქოლოგიური მოვლენის, მხატვრული ასახვა შემდგომ ისეთმა დიდმა ტალანტმა სრულყო, როგორიც დავით კლდიაშვილი იყო.

საკვანძო სიტყვები: XX საუკუნის ქართული ლიტერატურული კრიტიკა, ნოე ჟორდანias პუბლიცისტიკა, გიორგი წერეთელი, ნიკო ნიკოლაძე.

ABSTRACT

This study examines Noe Jordania's perspective on a brief but significant article published by Niko Nikoladze in the journal Kvali on the occasion of the death of Giorgi Tsereteli.

Jordania, writing under the pseudonym P. Petridze, responded to Nikoladze's article, providing a detailed critique. Jordania did not share the views of the renowned Georgian journalist, arguing that Nikoladze had failed to adequately represent Tsereteli's work and had evaluated it from a narrow, limited perspective. It should also be emphasized that although Jordania criticized this specific article, he still portrayed Niko Nikoladze as a worthy and exemplary figure who devoted forty years selflessly to the service of the nation and the country.

After reviewing the article, one may disagree with Jordania's assessment. The prominent Georgian public figure and publicist Niko Nikoladze provides a concise, yet highly serious and objective evaluation of Giorgi Tsereteli's work, which often provoked divergent opinions among his contemporaries. It is noteworthy that among Tsereteli's contemporary critics, Nikoladze offers one of the most realistic and objective conclusions, and his assessments closely align with the opinions of Tsereteli's eminent contemporary, Akaki Tsereteli.

The critical-literary analysis of the „kudabzikoba“ reflected in Giorgi Tsereteli's literary works—that is, characters embodying the traits of the so-called „autumnal nobility“—was conducted by Niko Nikoladze. As is well known, the artistic depiction of „kudabzikoba“ as a socio-historical and psychological phenomenon in literature was later perfected by the great talent of David Kldiashvili.

Keywords: 20th century Georgian literary criticism, Noe Zhordania's journalism, Giorgi Tsereteli, Niko Nikoladze.

შესავალი

ნაკლოვანებათა ერთგვარი ჩვენება უცხო არ იყო გარკვეული მწერლების ცხოვრებისა და შემოქმედების განხილვისას.

ქართულმა ლიტერატურულმა კრიტიკამ იმთავითვე აღნიშნა გიორგი წერეთლის შემოქმედების განსაკუთრებულობა და მკვლევართა ყურადღების ცენტრში მოაქცია. მისი ლიტერატურული მემკვიდრეობა ნათლად ავლენს მწერლის განსწავლულობას, აზროვნების სიღრმეს...

გიორგი წერეთლის შემოქმედებას საგანგებო ყურადღება მიაქცია და საინტერესო კრიტიკული წერილიც უძღვნა ნიკო ნიკოლაძემ (ნიკოლაძე 1894: 7). კრიტიკოსს არ გამოპარვია მისი როგორც დადებითი, ასევე უარყოფითი მხარეები.

მსჯელობა

გიორგი წერეთლის შემფასებელთა შორის გამოვყოფთ ნოე ჟორდანია (დაიბადა გურიაში, ღარიბი აზნაურის ოჯახში; იყო გამოჩენილი საზოგადო მოღვაწე, პუბლიცისტი, თეორეტიკოსი) პუბლიცისტურ წერილს, რომელიც ნიკო ნიკოლაძის საპასუხოდ ჟურნალ „კვალში“ დაიბეჭდა (ფსევდონიმით „პეტრიძე“).

გიორგი წერეთელი

„დღეს, 21 იანვარს, დიდუბის ეკლესიაში დანიშნულია გიორგი წერეთლის გარდაცვალების წლის წირვა და პანაშვიდი, „კვალის“ რედაქცია მოუწოდებს პანაშვიდზე დასასწრებათ თავის თანამშრომლებს და მკითხველთ. ეს რასაკვირველია იმას არ ნიშნავს, რომ გიორგი წერეთლის ხსოვნა მხოლოდ „კვალის“ მხრით არის პატივსაცემი და დაუვიწყარი, არა, ის მთელი თავისი ლიტერატურული და საზოგადო მოღვაწეობით ეკუთვნის მთელ ჩვენ ლიტერატურას, ჩვენ ხალხს საერთოდ და ამათ შორის ჩვენც. გიორგი წერეთელმა 40 წელი იმოღვაწა საზოგადო ასპარეზზე და ამავე ასპარეზზე დალია სული. და ეს ისეთი იშვიათი მოვლენაა ჩვენში, რომ ღირს ეს მაგალითი მუდამ ჟამს გავიხსენოთ და მისაბამავათ გვეჟონდეს. თავისთავად ცხადია, რომ კაცი მომქმედი და მოძრავი, შეუცდომლათ ვერ დარჩება, არ სცდება მხოლოდ ის, ვინც არას აკეთებს, მაგრამ ერთს რამეს ყოველთვის მოვითხოვოთ მოღვაწისაგან; მისი შეცდომაც გულწრფელი და საზოგადო სამსახურის სურვილით იყოს გამოწვეული. შეიძლება გიორგი წერეთელი, ზოგი თავის ნაციონალური პლანებით, მართლაც „ჰაერში დასეირნობდა“, როგორც ამ დღეებში ერთმა დასწერა, მაგრამ ეს მისი იდეალიზმი სამშობლოს კეთილდღეობისაკენ იყო მიმართული და ეს განა დასაძრახია მოღვაწისათვის?

გიორგი წერეთელი, უეჭველია, ერთი იდეალისტთაგანი იყო, იმას შეეძლო ერთი აზრით გატაცებულიყო და ამისათვის ხიფათს არ დარიდებოდა, ნაკლოვანება ეს კი არ არის, არამედ ის, რომ ვერავითარი აზრი ვერ გაგიტაცებს და სასოწარკვეთილებიდან ვერ გამოგიყვანს საზოგადოებას, ხალხს, მთელ ერს არაფერი ისე არ მოსწყვეტს წელს,

როგორც უიმედობა და სასოწარკვეთილება. ეს კაცის მოქმედებას ალაჩრებს და აზროვნებას ათახსირებს; და აი, სამწუხაროდ, ეს სენი კაი ხანია ბუდობს ჩვენი ახალგაზრდობის ერთ ნაწილში.

ვისი გატაცება შეიძლება საზოგადო სარბიელზე, როცა თითონ არა ხარ გატაცებული? ვინ დაგენდობა შენ, როცა თითონ უნდობლათ ეპყრობი ყველაფერს? არაუიმედობას ისევ „ჰაერში სეირნობა“ ჯობს, უაზრობას – აზრით გატაცება და სიძაბუნეს – გულადობა.

მართალია, ამ ჩვენ დროში, როცა ყველა „მძიმეთ დაცემას და მზატეთ ადგომას“ ეტანება, ამ თვისებებს ძალა და გავლენა არა აქვთ, მაგრამ ეს იმას კი არ ნიშნავს, რომ ეს ყოველთვის ასე უნდა დარჩეს, გიორგი წერეთელი, როგორც იდეალისტი, მთელი თავისი არსებით ეწინააღმდეგებოდა ასეთ სულით დაცემას და ყოველთვის სიმხნევეს და მოქმედებას ქადაგებდა...

და ასეთი კაცის საფლავზე ჩვენ ყოველთვის მოწიწებით წავალთ და მის ნეშტს თაყვანს ვსცემთ“ (პეტრიძე 1901: 53-54).

წარმოდგენილ ნაშრომში წარმოვაჩენთ ნოე ჟორდანიას მოსაზრებას ამ პატარა, მაგრამ მეტად მნიშვნელოვან წერილზე.

ნიკო ნიკოლაძის წერილს ჟურნალ „კვალში“ გამოეხმაურა ნოე ჟორდანია, ფსევდონიმით პ. პეტრიძე, რომელმაც საკმაოდ დაწვრილებით განიხილა იგი. ოპონენტი არ იზიარებდა ცნობილი ქართველი ჟურნალისტის ნააზრევს და მიაჩნდა, რომ ნ. ნიკოლაძემ გ. წერეთლის შემოქმედება სათანადოდ ვერ წარმოაჩინა და მხოლოდ კუთხური თვისებების მიხედვით შეაფასა. პ. პეტრიძე, ჩვენი აზრით, თავად საკმაოდ საყურადღებოდ აანალიზებს კუდაბზიკას სახეს და ამიტომ საჭიროდ ვცანით მის წერილზეც შეგვეჩერებინა ყურადღება. იგი აღნიშნავს: „ჩვენი აზრით, გ. წერეთელი გვიხატავს კუდაბზიკას არა როგორც რასიულ ტიპს (იგულისხმება ტომობრივობა, – მ. ქ.), არამედ როგორც სოციალურ ტიპს, რომელიც შეიძლება მოიპოვებოდეს მთელ საქართველოში და არა მარტო ერთ კუთხეში“ (პეტრიძე 1894, 15). შემდეგ პ. პეტრიძე ბაკურასა და კუდაბზიკას სახეებს ეხება და ხაზგასმით მიუთითებს, რომ „ეს ორი პირი წარმომადგენელია მაშინდელი მიმდინარეობისა: ძველებურის, ბატონყმურის (ბაკურა) და ახლის, ჩინოვნიკურის (კუდაბზიკა). აი, ამ მხრივ არიან საინტერესო ეს ტიპები და არა მათი სიფიცხით, თუ სხვა რასიული თვისებებით“ (იქვე).

პ. პეტრიძე ბახვა ფულავასა და მოსე მწერალს კუდაბზიკას შთამომავლებად მიიჩნევს. ვფიქრობთ, შესაძლებელია მოსე მწერალი კუდაბზიკას მივამსგავსოთ, ხოლო რაც შეეხება ბახვა ფულავას, იგი, ჩვენი აზრით, არაფრით ჰგავს კუდაბზიკას.

მიუხედავად იმისა, რომ ნიკო ნიკოლაძეს არ მოსწონდა კიკოლიკისა და ჩიკოლიკის სახეები, შეიძლება დანამდვილებით ვთქვათ, რომ ორივე იმ დროსა და გარემოს კარგად ერგებოდა.

კიკოლიკი, ანუ მარტოხელა, თავის თავზე შეყვარებული კაცი – კიკო ანუ ტუზი, დღესაც მშვენივრად ახერხებს თავის გატანას. ჩიკოლიკი კი, მოუსვენარი ჩიკორი-ზორიალა, ახლაც კარგად უძღვება რთულ ურთიერთობებს – სტატიების გაზეპირებული სათაურებითა და ჭორაობით, თუმცა, თავად გ. წერეთლის თქმით, ეს ქართველის თვისება იყო. ამასთან, თავად სახელთა მსგავსი ჟღერადობით, ჩვენი აზრით, მწერალი იმაზე მიგვანიშნებს, რომ კიკოლიკი და ჩიკოლიკი, ფაქტობრივად, ერთი ტიპის ოდნავ განსხვავებული ორი ანარეკლია და კიკოლიკებს მხოლოდ აქ შეუძლიათ იმეფონ და საკუთარ ხალხს გააძრონ ტყავი, სადაც ჩიკოლიკის მსგავსი „შარლატანი“... და „კუდაბზიკები“ გამოჩნდებიან თანამგზავრებად.

ნიკო ნიკოლაძის კრიტიკული წერილი ყურადღებას იმითაც იქცევს, რომ მას საკმაოდ საინტერესო სტრუქტურა აქვს. მიუხედავად იმისა, რომ კრიტიკოსი საგანგებოდ აღნიშნავს დამწყები ავტორის ნიჭს, იგი, ასევე, მიუთითებს გიორგი წერეთლის ნაწარმოების ნაკლოვან მხარეებზე. მისი აზრით, გ. წერეთელი ვერ მოერია ჩიკოლიკისა და კიკოლიკის სახეთა შექმნის ამოცანას.

როგორც განხილული წერილიდან ჩანს, ცნობილი ქართველი საზოგადო მოღვაწე და პუბლიცისტი ნიკო ნიკოლაძე შედარებით ლაკონურ, მაგრამ ფრიად სერიოზულსა და ობიექტურ შეფასებას აძლევს გიორგი წერეთლის შემოქმედებას, რომელიც მის თანამედროვეებს შორის ხშირად ურთიერთსაწინააღმდეგო მოსაზრებებს წარმოშობდა. აქვე აღსანიშნავია ისიც, რომ გ. წერეთლის თანამედროვე კრიტიკოსთა შორის ყველაზე უფრო რეალურ და ობიექტურ დასკვნას სწორედ ნ. ნიკოლაძე იძლევა და, ამასთან, მისი მოსაზრებები ძალიან ახლოს დგას გ. წერეთლის მეორე დიდი თანამედროვის – აკაკი წერეთლის ნააზრევთან.

აკაკი გიორგი წერეთლისადმი მიძღვნილ ერთ-ერთ წერილში, როგორც უკვე ითქვა, აღნიშნავდა, რომ მის (გ. წერეთლის – მ.ქ.) შემოქმედებას ორგვარი ბეჭედი აზის: „ზოგს ნიჭისა და ზოგს მოქანცვის... იმის ნაშრომ-ნაღვაწს ისე უნდა უყურებდნენ, როგორც ოქროს მადნეულის ძარღვს: უნდა გაარჩიო, გარეცხო, რამდენიმე ფუთი სილა-ტალახი მოაშორო, რომ ისე გამოარჩიონ რამდენიმე ოქროს მარცვალი“ (წერეთელი 1958: 109-110).

სწორედ ასეთ „ოქროს მარცვლად“ აღიქვანო ნიკო ნიკოლაძემ კუდაბზიკას სახე და პირველად სწორედ მან შენიშნა „კუდაბზიკობა“, როგორც ზოგადი მოვლენა, რაც შეიძლება მის დამსახურებად ჩაითვალოს.

დასკვნა

ნოე ჟორდანია წერილში კრიტიკულად განხილულია, ერთი მხრივ, ნიკო ნიკოლაძის ნააზრევი გიორგი წერეთლის შემოქმედების შესახებ, მეორე მხრივ, გამოჩენილი ქართველი მწერალი და პუბლიცისტი წარმოჩენილია მისაბამ პიროვნებად, რომელმაც 40 წელი იღვაწა საზოგადო ასპარეზზე და „მთელი თავისი ლიტერატურულ და საზოგადო

მოღვაწეობით ეკუთვნის მთელ ჩვენ ლიტერატურას, ჩვენს ხალხს საერთოთ“ (ქორდანია 1901: 1). ნოე ქორდანიას აზრით, ნიკო ნიკოლაძემ მწერლის შემოქმედება მხოლოდ კუთხური თვისებებით შეაფასა, თუმცა უნდა ითქვას, რომ გიორგი წერეთლის შემოქმედებაში ასახული „კუდაბზიკობის“, ანუ ე.წ. „შემოდგომის აზნაურთა“, ნიშნების მატარებელი პერსონაჟების კრიტიკულ-ლიტერატურული განხილვა ნიკო ნიკოლაძეს ეკუთვნის. მხატვრული სიტყვის სფეროში „კუდაბზიკობის“, როგორც სოციალურ-ისტორიული და ფსიქოლოგიური მოვლენის, მხატვრულად სრულქმნილი ასახვა შემდგომ ისეთმა დიდმა ტალანტმა შეძლო, როგორიც დავით კლდიაშვილი იყო.

გამოყენებული ლიტერატურა

- ნიკოლაძე 1894 – ნ. ნიკოლაძე, გიორგი წერეთლის პირველი შრომა. ჟურნალი „მომბე“, №3. თბილისი, 1894.
- პეტრიძე 1894 – პ. პეტრიძე (მომბის პუბლიცისტიკა, №3-4). ჟურნალი „კვალი“, №24. თბილისი, 1894.
- პეტრიძე 1901 – პ. პეტრიძე (გიორგი წერეთელი). ჟურნალი „კვალი“, №4, თბილისი, 1901.
- ქორდანია 1920 – ნ. ქორდანია, თხზულება, ტომი მეორე. თბილისი, 1920.
- წერეთელი... 1968 – ა. წერეთელი, გ. წერეთელი, თხზულებანი, სრული კრებული თხუთმეტ ტომად, ტომი მეშვიდე. თბილისი, 1968.
- წერეთელი 1985 – გ. წერეთელი, კიკოლიკი, ჩიკოლიკი და კუდაბზიკა, ქართული პროზა, ტომი X. თბილისი, 1985.